

Programski izveštaj Građanskih inicijativa za 2021. godinu

Beograd, decembar 2021.

UVOD

Civilno društvo u Srbiji je tokom 2021. godine nastavilo da se suočava sa sputavanjem osnovnih prava koja se tiču građanskog aktivizma: prava na izražavanje, udruživanje i okupljanje. Uzurpiranje javnog prostora, a posebno medijskog, i nedostatak slobode informisanja onemogućavali su kvalitetno i objektivno informisanje građana i građanki sa ciljem obeshrabrivanja njihovog aktivnijeg učešća u donošenju odluka.

Građanske inicijative su i tokom 2021. godine usmerile svoje aktivnosti na praćenje okruženja za rad civilnog društva i na podsticaj građanskog aktivizma kroz programe Otvaranja sistema i Aktivnog građanstva.

Takođe su tokom 2021. Građanske inicijative obeležile i 25 godina od osnivanja serijom događaja koji su bili posvećeni slavljenju svih građanskih inicijativa i svih aktivnih građana.

PROGRAMI GRAĐANSKIH INICIJATIVA

OTVARANJE SISTEMA

Slobode udruživanja, okupljanja i izražavanja

Tokom 2021. godine, objavljena su **23 izveštaja o kršenju osnovnih ljudskih prava u Srbiji - [Tri slobode pod lupom](#)**. Do navedenog datuma, zabeleženo je 138 kršenja prava, od kojih 76 u oblasti slobode izražavanja, 36 u oblasti slobode udruživanja i 26 u oblasti slobode okupljanja. Od ukupnog broja zabeleženih kršenja, 32 slučaja su bili fizički napadi, 43 verbalni napadi, a 63 su bili pritisci.

Građanske inicijative (GI) koordiniraju Platformom Tri slobode koju čine 20 organizacija civilnog društva. Platforma je tokom godine pratila, beležila i reagovala na kršenja osnovnih prava (slobode udruživanja, okupljanja i izražavanja). U julu, Građanske inicijative su zajedno sa Beogradskim centrom za ljudska prava i Komitetom pravnika za ljudska prava, koje su takođe članice platforme, poslale pisani prilog za 50. sednicu Komiteta za ljudska prava Ujedinjenih nacija, na temu "Zaštita ljudskih prava u kontekstu mirnih protesta u kriznim situacijama".

Objavljeni su i godišnji izveštaji: „[Izveštaj o praćenju podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2020](#)“ i izveštaj „[Udruženja građana: Sužavanje prostora za rad OCD u Srbiji 2020](#)“.

Bojkot procesa izrade Strategije za podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva

U martu 2021. godine, organizacije okupljene oko platforme Tri slobode su uz koordinaciju GI započele **bojkot izrade Strategije za podsticajno okruženje za razvoj civilnog društva**, upućivanjem [dopisa](#) Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i Vladi Srbije u kome su se izjasnile da neće učestvovati u radu na ovom dokumentu dok se ne ispune određeni zahtevi u pogledu napada na civilno društvo i nezavisne medije, kao i u pogledu utvrđivanja odgovornosti za slučaj "Spisak". Ova odluka je izazvala snažnu reakciju institucija, i na organizacije članice Platforme, koje su podržale ovu akciju GI je vršen pritisak, kako od strane Vlade, tako i od strane međunarodne zajednice, da se uključe u proces. Nakon čestih zvaničnih i neformalnih poziva da se uključimo u proces konsultacija za izradu Strategije, kao i pritisaka međunarodne zajednice da to učine, u julu smo iskoristili priliku da [podsetimo](#) javnost da se netolerantna atmosfera prema civilnom društvu, koja je uticala na našu odluku da odbijemo učešće nije promenila, uz napomenu da su OCD u više navrata tražile dijalog sa nadležnima kako bi se hitno rešili zahtevi upućeni Ministarstvu, koje se, pak, javno proglasilo nenadležnim da se bavi pritiscima i napadima na OCD. Zatim je 23. avgusta sprovedena još jedna zagovaračka akcija u ovom cilju, povodom skupa pod nazivom „Kultura dijaloga u medijima – civilno društvo i mediji“ u Palati Srbija, koji se poklopio sa početkom još jedne kampanje klevetanja civilnog sektora i nezavisnih medija u provladinim tabloidima. Tada je predsednik NUNS-a, Željko Bodrožić, pročitao [otvoreno pismo ministarki Gordani Čomić](#) koje je potpisalo 79 OCD, pozivajući ministarku da se odmah fokusira na zaustavljanje ovakvih napada, umesto pokretanja procesa koji do sada nisu imali evidentnih rezultata.

Koalicija Otvoreno o konkursima - OKO

U toku 2021. godine, na inicijativu GI i BIRN-a, formirana je i Koalicija "Otvoreno o konkursima - OKO", koja okuplja 15 OCD, a čiji je cilj zagovaranje za unapređenje javnih politika u oblasti javnih konkursa namenjenih finansiranju OCD i procedura za njihovo sprovođenje. Rad Koalicije OKO koordiniraju Građanske inicijative. Samo u tekućoj godini Koalicija je identifikovala **bar 10 konkursa** sprovedenih na neregularan način, a putem kojih je OCD dodeljeno **najmanje 845,5 miliona dinara**. U julu, tim GI je za potrebe koalicije izradio analizu "[Konkursno \(su\)finansiranje projekata od javnog interesa: analiza pravnog okvira u sektorima medija, civilnog društva, kulture i omladine](#)", kao i Analizu ključnih zainteresovanih strana i procesa od značaja za konkursno finansiranje, koje predstavljaju platformu za dalje zagovaranje. Jedna od ključnih aktivnosti Koalicije je i pravovremeno reagovanje na neregularne načine sprovođenja konkursa, na osnovu dojava članica i građana. Tako je, zajedničkim zagovaračkim [akcijama](#) prema Ministarstvu zaštite životne sredine i javnosti, Koalicija OKO uspela da **sačuva 12.182.000 RSD od zloupotrebe**, [identifikujući organizacije](#) kojima je Ministarstvo dodelilo novac na konkursu, a koje nisu zadovoljavale propisane formalne uslove. U toku su i akcije Koalicije prema [Ministarstvu za brigu o porodici i demografiju](#), zbog niza konkursa u kojima je iznos od **450.000.000 RSD** podeljen maloj grupi spornih organizacija koje su prethodno dobile sredstva

na poništenom konkursu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja iz 2014. godine, a što je ustanovljeno istraživanjem koje su sprovele GI.

Slučaj “Spisak”

Nastavile su se aktivnosti neformalne koalicije organizacija koje su u julu prošle godine targetirane u slučaju “Spisak”, a čijim radom koordiniraju GI. Kao posledica **postupka koji smo prošle godine pokrenuli pred Specijalnim procedurama UN**, nadležno telo Saveta Evrope [MONEYVAL](#) je na svojoj plenarnoj sednici uputilo upozorenje zemljama članicama, uključujući Srbiju, da ne zloupotrebljavaju preporuke Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) u cilju suzbijanja legitimnih aktivnosti civilnog društva. Koalicija “Spisak” i Platforma „Tri slobode“ su [23. juna](#) pokrenule **akciju bojkota procesa učešća civilnog društva u procesu rada na izradi Nacionalne procene rizika od finansiranja terorizma**, ukazujući na činjenicu da nadležni simuliraju konsultacije sa OCD u pripremi ovog dokumenta , i zahtevajući da se ovaj proces zaustavi dok se ne preduzmu koraci za utvrđivanje odgovornosti za prekoračenje ovlašćenja Uprave u slučaju „Spisak“. U okviru Koalicije je formirana uža radna grupa, koja radi na **alternativnoj (“shadow”) proceni rizika neprofitnih organizacija od zloupotrebe u svrhu finansiranja terorizma**, i rezultati te analize će predstavljati osnov za dalje zagovaranje u ovoj oblasti.

Profesionalni mediji i OCD u Srbiji su u avgustu ponovo postali meta kampanje blaćenja, kada je provladin tabloid Srpski telegraf objavio dodatak na osam stranica posvećen njihovom finansiranju pod nazivom “Zapadni megafoni dobili milione”, u kom prethodi da će „razotkriti“ njihove veze sa Belom kućom , Stejt departmentom i CIA. Sve OCD i mediji civilnog društva na meti pomenutog dodatka su bile na „Spisku“ koji je 2020. objavljen i neformalna koalicija je **zajednički reagovala** i ovim povodom. S obzirom da postoji sumnja da su objavljene informacije “procurele” iz Uprave za sprečavanje pranja novca, **targetirane OCD su podnele krivične prijave** protiv N.N. lica zaposlenog u Upravi, kao i protiv glavnog i odgovornog urednika Srpskog telegrafa Milana Lađevića zbog odavanja poslovne tajne i kršenja Zakona o tajnosti podataka.

Međusektorska grupa za slobodu izražavanja i medija NKEU

GI koordiniraju Međusektorskom radnom grupom za slobodu izražavanja i medija Nacionalnog konventa o EU. Kroz rad grupe nastavljen je intezivan **monitoring slobode izražavanja i medija u okviru pregovaračkih poglavlja 5,8,10,23,28 i 32**. Izrađene su preporuke za Godišnju knjigu preporuka NKEU kao i dve analize: [„Sloboda izražavanja i medijske slobode u Srbiji u procesu EU integracija 2020“](#) i [„Analiza Vladinih Radnih grupa u okviru slobode izražavanja i medija“](#). Na inicijativu GI, zajedno sa RG za Poglavlje 23 i Koalicijom za slobodu medija radilo se na izradi komentara na izmene Krivičnog zakonika u oblasti zaštite novinara.

Bezbednost i zaštita novinara

Tokom 2021. godine, GI su sprovele aktivnosti primene mehanizama za zaštitu novinara. U okviru **primene mehanizma pravne pomoći novinarima** koji su izloženi fizičkim napadima, političkim pritiscima i zastrašivanjima, kao i SLAPP tužbama, GI su sa medijskim udruženjima sa kojima je ostvarena saradnja koordinirale ceo proces. Formiran je tim za reagovanje u okviru organizacije, sa zadatkom da se dopre do medija i pojedinačnih medijskih radnika koji su bili

izloženi napadima i zastrašivanjima. Tim je pružao pravne konsultacije i upućivao ih je na relevantne institucije i partnerske organizacije. Rezultat ove aktivnosti je da je unapređena komunikacija i saradnja između različitih aktera u civilnom sektoru koji su aktivni na pitanjima vezanim za bezbednost novinara, formiranjem tzv. **LAM koalicije (GI, NUNS, NDNV, Lokal Press i Slavko Ćuruvija Fondacija)**, što predstavlja novi nivo partnerstva među ovim organizacijama i saradnje i razmene informacija o ovim pitanjima. Očekuje se nastavak koordinisanih zajedničkih aktivnosti po ovim pitanjima i u budućnosti. LAM partneri su dostavljali redovne izveštaje o pruženoj pravnoj pomoći sa detaljnim informacijama o tekućim slučajevima tužbi, kao i novim slučajevima pretnji i napada na novinare. Kao rezultat ove koordinisane akcije, GI su prikupile **zajedničku bazu podataka o napadima na novinare**, najobimniju do sada, koja broji **142 evidentirana slučaja** koje su obrađivali LAM partneri i **ukupan broj od preko 170 novinara kojima je pružena pomoć kroz ovaj mehanizam**. Pored slučajeva koji se rešavaju u koordinaciji sa LAM partnerima, tim GI je nastavio da pruža pravnu pomoć pojedinačnim novinarima kroz saradnju sa njihovim advokatima. Ovo je posebno bio slučaj sa lokalnim medijima sa kojima Građanske inicijative već imaju uspostavljen partnerski odnos kroz Medijska skloništa.

U okviru ovih aktivnosti, Građanske su pokrenule i učestvovala u desetinama kampanja vezanih za zaštitu novinara i medija, kroz snažno javno zagovaranje podrške nezavisnim medijima i novinarima na udaru, **u preko 20 saopštenja, zajedničkih saopštenja, debata ili panel diskusija**. Takođe, nastavljeno je sa praćenjem i dokumentovanjem napada na novinare i medije i kroz **Matricu slobode medija**, gde je, od početka godine, **preneto blizu 500 naslova i vesti o napadima na novinare i oblicima kršenja slobode izražavanja**. Osim ovih vesti, **objavljeni su i autorski tekstovi 17 novinara iz lokalnih medija, medijskih skloništa, o slučajevima napada na novinare**. Takođe, sačinjen je i objavljen **Vodič za bezbednost i zaštitu novinara**.

Zakonski okvir

U junu 2021, Građanske inicijative su reagovala povodom **Nacrta Zakona o parničnom postupku**, koji je sadržao niz neprihvatljivih rešenja, na šta su GI ukazale u svojim analizama [“Izmene Zakona o parničnom postupku: Posledice po medije po modelu iz devedesetih”](#) i [“Izmene zakona o parničnom postupku: Efikasnost na štetu pravičnosti”](#). Uz koordinaciju GI, više od 80 organizacija civilnog društva uputilo je apel Ministarstvu pravde da hitno povuče iz procedure predloženi Nacrt zbog brojnih propusta, kako u načinu njegove izrade, tako i u tekstu zakonskih rešenja koja nisu u skladu sa vladavinom prava. Nakon pritiska javnosti, sporne

odredbe zakona su povučene sporazumom između Advokatske komore Srbije i Ministarstva pravde.

Zajedno sa drugim OCD, GI su aktivno zagovarale za **izmene Nacrta zakona o referendumu i narodnoj inicijativi** i njegovo usklađivanje sa međunarodnim standardima, najpre kroz upućivanje [komentara](#) u toku javne rasprave, a zatim kroz niz onlajn sastanaka sa Venecijanskom komisijom, i upućivanjem pisanih Komisiji koji su korišćeni u izradi njihovih preporuka. Budući da predlagač nije u potpunosti primenio preporuke civilnog društva i

Venecijanske komisije, GI su zajedno sa drugim OCD pokrenule peticiju [“Referendum po meri građana”](#). Zahteve GI i drugih OCD na ovaj način je podržalo 68.000 građana, čiji potpisi su predati Narodnoj Skupštini 24. novembra.

Kao koordinatori Međusektorske radne grupe za slobodu izražavanja i medija NKEU, GI su sprovodile zagovaračke aktivnosti u pogledu planiranih **izmena Krivičnog zakona čiji je cilj poboljšanje krivičnopravne zaštite novinara**. GI su u svojim komentarima na predloženi Nacrt ukazale da su planirana rešenja nejasna i neadekvatna, i da potencijalno ugrožavaju dostignuti nivo ljudskih prava u oblasti slobode izražavanja. Zajedno sa Radnom grupom za Poglavlje 23 NKEU, GI su uputile dopis Ministarstvu pravde zahtevajući produženje javne rasprave, što je i učinjeno. Međutim, kako je nakon konsultacija sa novinarskim udruženjima ustanovljeno da je neophodan dalji rad na Nacrtu, obe Radne grupe su 2. decembra uputile još jedan zahtev Ministarstvu, tražeći da se obustavi rad na ovim izmenama po hitnoj proceduri, i da im se pristupi u okviru ostalih planiranih izmena Krivičnog zakonika u toku 2022. godine.

Drugi važni zakoni povodom kojih su GI sprovodile zagovaračke akcije u toku 2021, kao deo Nacionalnog konventa o EU, Platforme “Tri slobode”, Koalicije za slobodan pristup informacijama i u sklopu drugih udruženih akcija civilnog društva su povučeni **Zakon o unutrašnjim poslovima, Zakon o slobodnom pristupu informacijama, Zakon o eksproprijaciji, Zakon o zaštiti od buke u životnoj sredini**, i drugi.

Radne grupe

GI su kao član Radne grupe za izradu **Nacrta zakona o volontiranju** i Radne grupe za izradu **Nacrta zakona o socijalnom preduzetništvu** aktivno učestvovala u definisanju predloga zakonskih rešenja u ovim oblastima, koji bi zadovoljili u što većoj meri interese i potrebe OCD, korisnika i volontera. Trenutno se očekuje početak javne rasprave o Nacrtu zakona o volontiranju, dok javna rasprava o Nacrtu zakona o solidarnom preduzetništvu traje do 16.12. a sam nacrt sadrži predloge upućene i/ili podržane od strane GI. Takođe, GI su kao član, **Međuministarske Radna grupa Partnerstva za otvorenu upravu** i **Radna grupa za reformu javne uprave** učestvovala u praćenju sprovođenja važećih Akcionih planova iz ovih oblasti. GI su poslale komentare MDULS-u, kao organu nadležnom za sprovođenje Inicijative POU, na Izveštaj o rezultatima ostvarenim nakon 6 meseci sprovođenja AP POU za period 2020-22 (januar – jun 2021.) izražavajuću zabrinutost zbog veoma niskog nivoa transparentnosti i

participativnosti ostvarenog prilikom ispunjenja pojedinih obaveza, tj. realizacije aktivnosti koje tome doprinose.

Mreže

GI su osnivači/ članovi sledećih formalnih i neformalnih, nacionalnih/regionalnih/međunarodnih mreža/koalicija/platformi: **Kuća ljudskih prava i demokratije, Tri slobode, WEBER, CIVICUS, Nacionalni konvent o EU, Međusektorska RG za slobodu izražavanja i medija, Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN), Koalicija za slobodan pristup informacijama**

od javnog značaja, NAPOR, KOMS, SEcons, Srpski filantropski forum, OKO, Grupa za slobodu medija, Spisak, Vakciniši se, AGNA.

AKTIVNI GRAĐANI

Resurs centar i Zajedno za aktivno građansko društvo

Aktivnosti Resurs centra, u uslovima pandemije, prilagođene su novim uslovima života i rada. Deo radionica je izvođen onlajn, dok su se u drugoj polovini godine stekli uslovi za uživo okupljanje, uz mere preostrožnosti. Resurs centar je svoje aktivnosti usmerio na kreiranje novih treninga koji odgovaraju potrebama organizacija, kao što su organizaciona otpornost, jer uslovi u kojima organizacije deluju u Srbiji nisu pogodne za organizacioni razvoj kao takav. Tokom 2021. godine, održano je **preko 20 radionica, 5 infosesija, a pruženo je preko 200 HD usluga.** Započeti mentorski procesi su nastavljeni, a neki novi pokrenuti. **Ukupno 18** mentorskih procesa je trenutno aktuelno.

U sinergiji sa drugim projektom ACT, Resurs centar dodatno mentorise organizacije koje su uspešno završile svoje projekte, a takođe, i one čiji su kapaciteti slabiji i potrebna im je dodatna podrška.

ACT program, koji je počeo u oktobru 2019, sastoji se iz tri komponente: **institucionalno jačanje civilnog društva, umrežavanje i saradnja sa lokalnim samoupravama.** U okviru GI, ovaj program funkcioniše kao deo Resurs centra za pružanje podrške organizacijama.

U 2020. osmišljeni su i sprovedeni svi Pozivi za podršku organizacijama: institucionalna podrška, javno zagovaranje na lokalnom nivou, jačanje lokalnih zajednica i javno zagovaranje mreža. Dodatno, sproveden je i Poziv za COVID urgentnu podršku. Građanske inicijative su učestvovala u svim fazama selekcije organizacija za finansijsku i organizacionu podršku u svim Pozivima, a posebno su odgovorne za **30 dobitnika institucionalne podrške** i njihov organizacioni razvoj. U oktobru ove godine, nastavljen je rad sa organizacijama, i u toku je druga godina implementacije njihovih projekata. Osim praćenja njihovih programskih aktivnosti, radi se i na podršci jačanju njihovih organizacionih kapaciteta. Uz eksternu mentorsku podršku, organizacije rade na ispunjavanju definisanih mera iz Individualnih planova razvoja. U septembru ove godine, završena je eksterna evaluacija rada i napretka organizacija, pozitivno je ocenjen i napredak organizacija, ali i saradnja sa GI.

U okviru grant šeme za COVID urgentnu podršku, GI prate implementaciju **16 projekata** organizacija i medija. Trajanje ove grant šeme je između 6 i 12 meseci.

Pored toga, u okviru ove grant šeme osnovana je mreža od 170 organizacija, medija i medijskih udruženja **Vakciniši se!** koja je sproveda 6 zagovaračkih akcija i kampanja na društvenim mrežama i tradicionalnim medijima. U okviru mreže je održan i trening namenjen medijskim radnicima/ama o tome kako da odgovorno i transparentno izveštavaju o pandemiji. Takođe, u saradnji sa drugim organizacijama, izrađen je set preporuka za poboljšanje obrazovanja u kontekstu mladih, kao i set preporuka za povećanje broja vakcinisanih mladih.

U decembru ove godine, odobrena je i nova COVID grant šema u okviru ACT programa, koja se fokusira na javno zagovaranje.

GI su partneri organizaciji Caritas Srbija na evropskom projektu **Societies 2**, usmerenom ka **unapređenju kapaciteta i stručnosti organizacija civilnog društva u oblasti socijalne inkluzije osoba sa invaliditetom** i procesa deinstitucionalizacije, kako bi mogle da utiču na procese donošenja odluka i unapređenja socijalnih politika putem učešća u javnom dijalogu. U sklopu redovnih aktivnosti, održan je niz sastanaka sa nadležnim institucijama i drugim organizacijama, kako bi se radilo na unapređenju okvira, te uticalo na sprovođenje Programa za mentalno zdravlje. U ovoj godini dodeljena je i finansijska podrška organizacijama koje se bave mentalnim zdravljem.

GI su partneri na **Erasmus+ projektu** čiji je cilj izgradnja kapaciteta organizacija kroz platformu za učenje. Partneri su 7 OCD i drugih pravnih subjekata iz EU zemalja, koji rade na izgradnji kapaciteta OCD, a eksperti su u određenoj oblasti (npr. prikupljanje sredstava, umrežavanje, zagovaranje, upravljanje volonterima, socijalno preduzetništvo itd .) kako bi se identifikovale najbolje prakse i podelilo njihovo iskustvo . Pored toga, ideja je da se stvori povoljno okruženje za učenje , gde će svaki partner deliti najbolje prakse i strategije . U ovoj godini, GI su imale priliku da svoja iskustva predstave na sastanku u Bugarskoj. Drugi zajednički sastanak, u Italiji, održan je kao hibridan, zbog pogoršavanja epidemiološke situacije u Srbiji.

U okviru ovog Programa, GI **sprovode projekat koji se fokusira na izgradnju kapaciteta udruženja porodica žrtava: Jačanje inkluzivnih glasova žrtava, transformacija narativa**. Ovaj projekat zajednički sprovode holandska organizacija PAX, Međunarodni centar za tranzicionu pravdu (ICTJ), INTEGRA i Nova socijalna inicijativa (NSI) sa Kosova, Mirovna akcija iz Severne Makedonije i GI iz Srbije. Konzorcijum će sarađivati sa grupama žrtava na Kosovu , u Srbiji i Severnoj Makedoniji na jačanju (institucionalnih) kapaciteta, poboljšanju kvaliteta njihovih inicijativa i projekata i stvaranju dubljih odnosa između različitih grupa žrtava , istovremeno ih povezujući sa mladim aktivistima i umetnicima.

Pored toga, zajedno sa drugim Resurs centrima u regionu Zapadnog Balkana, GI kao nacionalni Resurs centar sprovode i **projekat o uticaju pandemije COVID-19 na različite aspekte civilnog društva i društva u celini**. U svakoj zemlji biće pripremljeno šest studija slučaja koje će pružiti pregled uticaja Covid -19, mera vladinih institucija i drugih aktera, najugroženijih sektora društva, ciljnih grupa itd. Studije slučaja će služiti kao osnova za podsticanje diskusija na regionalnim forumima, kao i za izradu dokumenata sa preporukama o javnim politikama.

Podrška ekološkom aktivizmu

Građanske inicijative podržavaju OCD i neformalne grupe aktivista koj se bave ekološkom problematikom od 2018. godine, kada su stanovnici planinskih sela u istočnoj Srbiji počeli da protestuju protiv systemske izgradnje malih hidroelektrana, što dovodi do uništavanja i korita reke i divljači, narušavajući režim podzemnih voda i slabeći izdašnost izvora . Građanske inicijative su pružile podršku grupama za zaštitu životne sredine kroz izgradnju kapaciteta, mentorstvo i podršku umrežavanju.

Izgradnja ovih malih hidroelektrana podstakla je talas građanskog aktivizma u celoj Srbiji. OCD, aktivisti, meštani pogođenih područja i veliki broj građana ujedinili su se u borbi i zaustavili uništavanje reka. Ekološka svest među ljudima širom Srbije je porasla i kulminirala velikim ekološkim protestima, koji se tiču ne samo reka , već i vazduha i zemlje i borbe za očuvanje i odbranu ovih osnovnih prava i vladavine prava na ovim prostorima.

Protesti koji su se u Srbiji održavali od kraja novembra 2021. najmasovniji su u poslednjih 20 godina, a prvi put su uključivali istovremene blokade mnogih važnih saobraćajnica (uključujući i autoput). Ova vrsta protestne aktivnosti odvija se neposredno pred izbore u aprilu 2022. godine, koji su označeni kao izuzetno značajni, jer bi mogli da promene odnos političkih snaga u Srbiji. Od početka protesta, država je prvi put u poslednjih 20 godina primenila masovno kažnjavanje učesnika protesta zloupotrebom Zakona o saobraćaju . Prema Zakonu o javnom okupljanju, demonstranti ne mogu biti kažnjeni zbog ostvarivanja prava na slobodno okupljanje. [Izveštaj specijalnog izvestioca UN za pravo na slobodu mirnog okupljanja i udruživanja](#) takođe je istakao preporuke da, između ostalog, **države treba da izmene zakone koji kriminalizuju blokiranje puteva kao oblik mirnog protesta.**

Uprkos ovim preporukama, bili smo svedoci masovne i istovremene reakcije policije u svim mestima gde su organizovane blokade. Postojala je jasna potreba da se obezbede mehanizmi kako bi se doprlo do što većeg broja građana kojima je potrebna pravna pomoć zbog učešća u blokadama puteva. Ova vrsta podrške bila je izuzetno važna za podsticanje građana da učestvuju na javnim skupovima i da se ne plaše da javno izraze svoju zabrinutost , uključujući i neslaganje sa Vladom ili institucijama. **Građanske inicijative su prikupile više od 600 novčanih kazni i podržale građane da plate kazne ili da zatraže sudsku odluku po tom pitanju. Građanske inicijative su takođe formirale pravnu mrežu širom Srbije , pružajući pravnu podršku u sudskim postupcima.**

Medijska skloništa

U cilju izgradnje održivog mehanizma zaštite i sigurnog prostora za odbranu slobodne medija, medijski tim je nastavio implementaciju projekta **Medijska skloništa** i u 2021. godini, kroz podršku medijskim skloništim (medijima i organizacijama) na lokalnom nivou, kako bi se doprinelo očuvanju prioritetnih vrednosti – integriteta, slobode i odgovornosti, ali i ojačala njihova nezavisnost i zajednička borba za medijske slobode i prava.

Nakon otvaranja medijskog skloništa u Vranju, a potom i u Kragujevcu tokom 2020, i u 2021. godini su, jedno po jedno, formirana skloništa i u drugim gradovima – **Nišu, Čačku, Valjevu, Užicu, Novom Pazaru**. U svakom od ovih gradova, u skloništu su se okupile organizacije civilnog društva i mediji – stubovi odbrane ljudskih prava i slobode informisanja u svom gradu.

Tako u Čačku medijsko sklonište čine Centar za monitoring i aktivizam CEMA, portal ObjektivNo1, Ozon Press, Radio Ozon FM, Čačanske novine, Epicentar Press, Info Lider, N2, Radio Klik FM 032; u Kragujevcu, u okviru skloništa okupili su se Šumadijski centar za građanski aktivizam Res Publica, Glas Šumadije, Radio Zlatousti, Kragujevačke novine i Iz glave; u Vranju je informativni portal nevladinog sektora Info Vranjske, u Nišu – City Smart (City radio), u Novom Pazaru – radio Sto plus, portal A1, u Užicu – radio Luna (Ram mreža), a u Valjevu – portal Dijalog. U proteklom periodu smo intenzivno razgovarali i sa medijima i organizacijama u **Pančevu, Preševu, Bujanovcu, Zaječaru i Šapcu**. U narednoj godini planirano je da se razgovori sa lokalnim medijima i organizacijama prošire i na druge gradove, najpre u Vojvodini, a zatim i na gradove u drugim regionima. Medijska skloništa su sprovela veliki broj onlajn i uživo događaja i uličnih akcija koji su se ticali slobode medija i zaštite novinara.

Takođe, tokom čitave godine održan je veliki broj pojedinačnih i zajedničkih razgovora, sastanaka i poseta lokalnim medijima, kako bi se na najbolji način sa njim iskomuniciralo o tekućim aktivnostima, planovima i ad hoc problemima sa kojima se suočavaju i na taj način pružila blagovremena pomoć ili podrška. U toku tih razgovora i sastanaka, identifikovane su i njihove potrebe za podizanjem kapaciteta, pa su u skladu sa njima organizovana i sprovedena **3 treninga – o upravljanju finansijama i administraciji, o pisanju i sprovođenju projekata** (od ideje do finalnog izveštavanja), kao i unutrašnjem organizacijskom jačanju kroz **trening o internim politikama i teoriji promene**. Svi treninzi su ocenjeni najvišim ocenama učesnika.

Članovi Medijskih skloništa su tokom dva dana održavanja događaja „Nema kraja“ u oktobru imali prilike da kroz sesije razgovaraju o zajedničkim temama i gorućim problemima u svojim lokalnim sredinama, ali i da razmenjuju iskustva i međusobno se povezuju. U jednom od sastanaka razgovarali su i o mogućnostima i **oblicima saradnje sa FoNetom**. Takođe, prepoznato je da mediji nemaju dovoljno informacija i činjenica o tome šta se dešava na terenu kada je reč o ekološkim problemima. Kao je u poslednje vreme identifikovan veliki broj malih ekoloških žarišta, **organizovan je sastanak sa predstavnicima ekoloških organizacija**, radi mapiranja problema i definisanja rešenja i odgovora.

U toku godine, provedeno je i **sveobuhvatno istraživanje stanja lokalnih medija** na primeru jednog grada, kao matrica za buduća dubinska istraživanja lokalnih medija u svrhu mapiranja njihovih problema, načina funkcionisanja i pronalaženja najboljeg modusa za unapređenje rada i snage lokalnog glasa.

Mladi i Građansko vaspitanje

Tokom prethodne godine Građanske inicijative pozicionirale su se u radu sa mladima na jugu Srbije u okviru aktivnosti ALVED projekta, koristeći Youth Build metodologiju. U inicijalnoj anketi o potrebama mladih dobijeno je **preko 420 odgovora**. U anketi su učestvovali mladi Srbi, Albanci i Romi. **Organizovano je ukupno 26 treninga**. Teme treninga su bile raznovrsne, u skladu sa potrebama i željama mladih – od kreativnih veština (fotografija, video montaža), jezičkih (kurs srpskog i engleskog jezika) i profesionalnih (preduzetništvo, poslovna komunikacija). Pored jačanja kapaciteta organizovane su i aktivnosti mobilizacije mladih, koje su podrazumevale njihovo umrežavanje i uključivanje oko rešavanja lokalnih problema. Ukupno su organizovane 32 akcije mobilizacije. Strategija mobilizacije podrazumevala je potpunu participaciju mladih u kojoj oni predlažu moguća rešenja, organizuju se i sprovode akciju, uz našu podršku. Najuspešnije akcije ticale su se procesa izrade strategije i akcionog plana za mlade u Vranju, postavljanja

Kućica solidarnosti u 4 opštine na jugu, u kojima građani mogu da ostave hranu i druge namirnice za socijalno najugroženije i mnogobrojne ekološke akcije. U akcijama mobilizacije učestvovalo je preko **150 mladih**.

Kada je reč o nastavi građanskog vaspitanja, Građanske inicijative su započele sa primenom nove metodologije, razvijene od strane češke organizacije People in Need koja podrazumeva upotrebu dokumentarnih filmova u nastavi. Održana su dva treninga o ovoj metodologiju za nastavnike na srpskom i albanskom jeziku. **34 nastavnika i nastavnice** su prošle kroz trening, nakon čega su održali časove sa svojim učenicima primenjujući usvojenu metodologiju. U dogovoru sa People in Need, GI će nastaviti sa korišćenjem ove metodologije kroz obučavanje nastavnika širom Srbije.

Građanske inicijative su započele održavanje radionica za nastavnike pod nazivom „Otvorena učionica“. Cilj radionica je unapređivanje kompetencija nastavnika u planiranju nastave i učenja i ovladavanje adekvatnim metodičkim alatima za sprovođenje nastavnog plana i programa, uz punu uključenost svih đaka.

U saradnji sa Zavodom za unapređenje obrazovanja i vaspitanja i Savezom učitelja Srbije, Građanske su kreirale obuku o građanskom vaspitanju za učitelje, kao i plan zagovaračke kampanje usmerene ka učiteljskim fakultetima sa ciljem da se unapredi program predmeta Građansko vaspitanje na Učiteljskim i Pedagoškim fakultetima, gde on postoji bilo u statusu izbornog ili obaveznog.

Početakom 2022. godine očekuje se odobravanje novih projekata koji su podneti Ambasadi Češke i Australije, a tiču se unapređenja sadržaja i prakse izvođenja nastave građanskog vaspitanja.

Platforma „Zemlja za nas“

Građanske inicijative promovisale su i započele sa korišćenjem inovativne participativne platforme za učešće građana, koja se može koristiti za različite procese javnih konsultacija: prikupljanje ideja, glasanje, diskusije, ankete, upitnike, razmenu mišljenja, planiranje akcija i sve ostalo što podrazumeva participaciju građana. Ideja je da se čuje glas građana i da se stvori prostor u kome će oni moći da iznose probleme, predlažu rešenja i inicijative i da diskutuju o različitim društvenim temama.

Platforma je lansirana pokrenuta krajem godine i za sada ima **465 registrovanih korisnika**. Pored građana koji mogu da iznose predloge i probleme, platformu mogu da koriste i organizacije za komunikaciju i uključivanje građana. Preko 300 lokalnih samoprava u svetu već koristi ovu platformu za komunikaciju sa svojim građanima. Platformu takođe mogu koristiti i opštine kako bi se povezali sa građanima i slušali njihov glas i ideje, i kako bi donosili odluke koje se zasnivaju na stvarnim potrebama stanovnika. Za potrebe javnih rasprava platformu su već koristile opštine Bujanovac, Vranje i Lebane.

Prostor Miljenko Dereta

Tokom ove godine **Prostor “Miljenko Dereta”** nastavio je da se razvija u multifunkcionalni prostor za sve građane i građanke, udruženja, neformalne grupe, aktiviste i aktivistkinje, u skladu sa planovima i programima GI.

Konferencijska sala, galerijski deo, studio i community cafe su u potpunosti tehnički opremljeni i koriste se za sve vrste sastanaka, snimanja, debate, događaje, konferencije, treninge i ostale vrste online i offline.

Održavanje događaja u Prostoru (**online, offline i hibridnih**) se postepeno povećavalo sa smirivanjem epidemiološke situacije i pridržavanjem mera. Tokom godine održano je oko **100 događaja različitih formata sa više od 2300 učesnika**.

25 godina GI

Ove godine Građanske inicijative su obeležili 25 godina od osnivanja. Imajući u vidu društvenu atmosferu i porast broja slučajeva kršenja ljudskih prava u Srbiji, godišnjica je obeležena kroz slavljenje svih građanskih inicijativa, svih onih koji su aktivni i koji se bore za bolje društvo.

Godišnjica je obeležena serijom događaja koji su za cilj imali da pokažu da u Srbiji postoje ljudi koji imaju savest i odgovornost, da postoje građani i građanke koji se svojim radom zalažu za poštovanje ljudskih prava, da postoje aktivisti i aktivistkinje u ovoj državi koji zbog toga rizikuju sopstvenu egzistenciju i bezbednost. Događaji su organizovani u saradnji sa Pokretom Novi Optimizam.

Prvi u nizu događaja (Od)Ustani Srbijo održan je 5. oktobra u Prostoru „Miljenko Dereta“ i Dorćol Platz-u. Događaj smo posvetili prisećanju na početak demokratskih promena u Srbiji i razgovoru kako se posle toliko godina i dalje se suočavamo sa sličnim problemima: slomljenim institucijama, gušenjem slobodnih medija, naizgled nepremostivim društvenim podelama. U Dorćol Platzu lansiran je i video pesme [Vostani Srbije](#), urađene u novom aranžmanu od strane Nadežde Milenković i Milutina Petrovića - kao zahvalnost i motivacija svim građanima, građankama i njihovim inicijativama.

Još jedna aktivnost kojom je pokrenuto obeležavanje godišnjice jeste i izložba *Lica aktivizma* – predstavljanje fotografija aktivista i aktivistkinja iz cele Srbije. Kroz ovu izložbu, koja je pretvorena u stalnu postavku u Prostoru „Miljenko Dereta“ u Beogradu, želeli smo da ispričamo priče aktivista i aktivstkinja i predstavimo sve one koji se na razne načine i kroz razne oblasti zalažu za bolje društvo i time damo lice aktivizmu u Srbiji.

Izložba trenutno broji više od 150 fotografija, a prikupljanje fotografija i dalje traje.

Nakon 5. oktobra usledili su događaji u Novom Sadu, Pančevu i Tavankutu, razgovor i umrežavanje sa aktivistima sa lokala i razmenjivanje iskustva na temu prepreka i mogućnosti aktivizma.

Kampanja je kulminirala na Dana ljudskih prava, 10. Decembra, održavanjem protestnog skupa “Za naša prava” na Platou ispred Filozofskog fakulteta. Na Dan ljudskih prava ove godine, odlučili smo da ukažemo na konstantna kršenja ljudskih prava u svim oblastima na jedini prigodan način – na ulici. Na protestu su učestvovali brojni građani i građanke, aktivisti i aktivistkinje koji ukazuju na problem u svojim sredinama. Aktivistima i aktivistkinjama iz cele Srbije koji se bore za vladavinu prava, zaštitu životne sredine, ženska prava, izgradnju mira, slobodu informisanja, bolje zdravstvo i ekonomska i socijalna prava uručene su zahvalnice za neizmeran doprinos odbrani i očuvanju ovih prava.